

A.M. de Jong als socialist

„Want hoe vernietigend het geweld ook moge woeden, de geest overleeft al zijn belagers en zal zeventienvieren”, staat er op een grote hoeksteen van het A.M. de Jong-huis te Nieuw-Vossemeer. Het treurige is alleen dat De Jong ook niet méér dan een hoeksteen is geweest van zijn overtuiging, want op 16 oktober 1943 werd hij in de deuropening van zijn huis door twee SS-ers vermoord. Deze laffe moord was het droeve einde van een man die vooral bekend is geworden door zijn succesvolle Merijntje Gijzen-boeken.

Over deze nog steeds lezenswaardige achtledige en in vele landen vertaalde boekencyclus gaat het niet in de door F. Haans ingerichte tentoonstelling: „Rebel uit rechtchapheid. Facetten van A.M. de Jong als socialist.” Als u er van de zomer eens een dagje uit wilt, is een reisje naar het A.M. de Jong-huis aan te bevelen. Van half mei tot half september is in het weekend tussen 14.00 en 17.00 dit museumpje annex dorpsbibliotheek opengesteld voor het publiek. Na het bezichtigen van de tentoonstelling kunt u dan de Merijntje Gijzen-route van ongeveer 50 km rijden.

Het is overigens absoluut noodzakelijk om over een eigen vervoermiddel te beschikken omdat er maar ééns in de paar uur een bus naar de geboorteplaats van A.M. de Jong rijdt. Toen één van De Jongs moordenaars in de Haagse Post van 10 december 1962 over zijn slachtoffer oordeelde: „Een goed schrijver, maar hier en daar wat tendentius”, doelde hij op de socialistische overtuiging die deze zeer produktieve schrijver er heel zijn leven nadrukkelijk op na heeft gehouden. Zijn Merijntje Gijzen-boeken vormen de socialistische pendant van Anton Coolens oeuvre zonder storend propagandistisch te zijn.

Een boek als Frank van Wezels roemruchte jaren (1928) beschrijft de komische belevenissen van Jan Soldaat tijdens de eerste wereldoorlog maar ondertussen is het ook een felle aanklacht tegen het militarisme. De Jongs overweldigende populariteit bij de gewone lezer maakte zijn werk klaarblijkelijk ongeschikt voor de officiële literatuur-beschouwing. Het kan er nog net af, in de handboeken dat hij het eerste Nederlandse



• Merijntje Gijzen voor het A.M. de Jong-huis in Nieuw-Vossemeer.

stripverhaal, De wereldreis van Bulletje en Bonestaak maakte maar over zijn socialistisch getint

werk wordt zelden geroept. Toch is dat werk lange tijd wel van belang geweest.

De Jong is altijd een controversieel man geweest. In de tijd dat hij als onderwijzer werkte, werd hem lang een vaste aanstelling, onthouden vanwege zijn politieke ideeën. Maar ook later toen hij al een bekend auteur was, is er een ware anti-De Jong-lobby gevormd waar overigens ook zijn beroemde streekgenoot Anton van Duinkerken deel van uitmaakte. Van Duinkerken moet De Jong gekend hebben uit de tijd dat deze raadslid voor de S.D.A.P. in Bergen op Zoom was. De Jong was tegen wat hij in de inleiding van NU schreef, 'n „kunstenaarsliteratuur” waar het publiek „niets mee kan en wil hebben”.

Het socialistische tijdschrift NU waarvan hij in de eerste jaargang samen met Is. Querido redacteur was, wekte de woede van: Marsman, Ter Braak, Den Doolaard, Kelk, Wichman, Lichtveld, Van Wessems, Engelman, Binnendijk, Michel en Kuyte. Zij stelden het berucht geworden pamflet aNtischUnd (1927) samen. Dit gretig gekochte pamflet was echter even zo tendentius als het aangevallen tijdschrift omdat er duidelijk fascistische en anti-semitische tendenzen in te onderkennen zijn. Op de tentoonstelling ligt ook het eerste nummer van De Nieuwe Stem, een tijdschrift dat De Jong samen met o.a. Koos Vorrink (vader van Irene Vorrink en grootvader van de bekend geworden disc-jockey die de marktprijzen van softdrugs wekelijks voor de radio oplas) oprichtte in 1918. Bij gebrek aan betalende abonnees moest het blad een jaar later weer verdwijnen. Het is onmogelijk alles te noemen wat De Jong allemaal heeft gedaan. Onder zijn pseudoniem Frank van Waes schreef hij de ene brochure na de andere. Als gevolg van een weddenschap schreef hij binnen 21 dagen onder het pseudoniem Herbert D. Ross de avonturenroman Fathma, de roos van het Oosten.

Hij acteerde eind jaren dertig als pastoor in de Merijntje Gijzen-films en hij verzorgde voor de VARA-radio jarenlang een boekenrubriek. De Jong was een gedreven mens die niet altijd begrepen werd.